Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2019 m. rugsėjo 19 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 6, 47 straipsniai ir 51 straipsnio 1 dalis – Direktyva 2012/13/ES – 8 straipsnio 2 dalis – Direktyva 2013/48/ES – 12 straipsnis – Direktyva (ES) 2016/343 – 3 straipsnis – Nacionalinės teisės normos, pagal kurias leidžiama dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje asmenis, kurie visuomenei pavojingas veikas padarė būdami nepakaltinami – Teisė būti informuotam apie savo teises – Teisė turėti advokatą – Teisė į veiksmingą teisinę gynybą – Nekaltumo prezumpcija – Pažeidžiamas asmuo“

Byloje C-467/18

dėl *Rayonen sad Lukovit* (Lukovito apylinkės teismas, Bulgarija) 2018 m. liepos 17 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2018 m. liepos 17 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš

EP,

dalyvaujant:

Rayonna prokuratura Lom,

KM,

HO,

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė A. Prechal, teisėjai F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund (pranešėjas) ir L. S. Rossi,

generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– EP, atstovaujamo advokatų M. Ekimdzhiev, K. Boncheva ir T. Ekimdzhieva,

– Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek, J. Vláčil ir A. Kasalická,

* Proceso kalba: bulgarų.

– Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. K. Bulterman ir P. Huurnink,

– Europos Komisijos, atstovaujamos R. Troosters ir Y. G. Marinova,

susipažinęs su 2019 m. liepos 10 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1) 8 straipsnio 2 dalies, 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu (OL L 294, 2013, p. 1) 12 straipsnio, 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016, p. 1) 3 straipsnio ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 6 straipsnio, 21 straipsnio 1 dalies ir 47 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas vykstant teismo procesui dėl EP priverstinio hospitalizavimo psichiatrijos ligoninėje.

Teisinis pagrindas

EŽTK

3 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 5 straipsnyje „Teisė į laisvę ir saugumą“ nustatyta:

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka:

<…>

e) kai teisėtai atimama laisvė galintiems platinti užkrečiamąsias ligas asmenims, psichiškai nesveikiems asmenims, alkoholikams, narkomanams ar valkatoms;

<…>

4. Kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį sulaikius ar kalinant, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis greitai priimtų sprendimą dėl jo kalinimo teisėtumo ir, jeigu asmuo kalinamas neteisėtai, nuspręstų jį paleisti.

<…>“

Sąjungos teisė

Direktyva 2012/13

4 Direktyvos 2012/13 19, 22 ir 26 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(19) kompetentingos valdžios institucijos turėtų nedelsdamos žodžiu arba raštu informuoti, kaip numatyta šioje direktyvoje, įtariamąjį arba kaltinamąjį apie tas pagal nacionalinę teisę taikomas teises, kurios yra svarbiausios siekiant užtikrinti teisingą bylos nagrinėjimą. Siekiant užtikrinti veiksmingą praktinį naudojimąsi tomis teisėmis, informacija turėtų būtų nedelsiant suteikiama proceso metu ir ne vėliau kaip prieš pirmąją oficialią įtariamojo arba kaltinamojo apklausą policijoje arba kitoje kompetentingoje valdžios institucijoje;

<…>

(22) kai įtariamasis arba kaltinamasis suimamas arba sulaikomas, informacija apie taikytinas procesines teises turėtų būti pateikiama įteikiant raštišką pranešimą apie teises, suformuluotą taip, kad jis būtų lengvai suprantamas, siekiant padėti tam asmeniui iš tikrųjų suprasti savo teises. Toks pranešimas apie teises turėtų būti nedelsiant įteiktas kiekvienam suimtam asmeniui, kurio laisvę teisėsaugos institucijos apriboja baudžiamojo proceso eigoje. <…>

<…>

(26) kompetentingos valdžios institucijos, suteikdamos informaciją įtariamajam arba kaltinamajam pagal šią direktyvą, turėtų ypač daug dėmesio skirti tiems asmenims, kurie, pavyzdžiui, dėl jauno amžiaus arba psichinės ar fizinės būklės negali suprasti informacijos turinio arba reikšmės.“

5 Minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje šios direktyvos taikymo sritis apibrėžta taip:

„Ši direktyva taikoma nuo momento, kai valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos praneša asmenims, kad jie įtariami arba kaltinami padarę nusikalstamą veiką, iki proceso pabaigos, t. y. iki bus galutinai išspręstas klausimas, ar įtariamasis arba kaltinamasis įvykdė nusikalstamą veiką, įskaitant, jei taikoma, nuteisimą ir sprendimo dėl apeliacinio skundo priėmimą.“

6 Tos direktyvos 3 straipsnyje „Teisė į informaciją apie teises“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamiesiems arba kaltinamiesiems nedelsiant būtų pateikta informacija bent apie šias pagal nacionalinę teisę taikomas procesines teises, kad tomis teisėmis būtų galima veiksmingai pasinaudoti:

a) teisę turėti advokatą;

b) teisę gauti nemokamas teisines konsultacijas ir tokių konsultacijų gavimo sąlygas;

c) teisę būti informuotam apie kaltinimus pagal 6 straipsnį;

d) teisę į vertimą žodžiu ir raštu;

e) teisę tylėti.

2. Valstybės narės užtikrina, kad informacija, nurodyta 1 dalyje, būtų teikiama žodžiu arba raštu paprasta ir lengvai suprantama kalba, atsižvelgiant į specialius pažeidžiamų įtariamųjų arba kaltinamųjų poreikius.“

7 Tos pačios direktyvos 6 straipsnio „Teisė į informaciją apie kaltinimus“ 1 ir 3 dalyse nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamiesiems arba kaltinamiesiems būtų pateikta informacija apie nusikalstamą veiką, kurios įvykdymu jie yra įtariami arba kaltinami. Ta informacija suteikiama nedelsiant ir yra tiek išsami, kiek tai yra būtina užtikrinti teisingą procesą ir veiksmingą naudojimąsi teise į gynybą.

<…>

3. Valstybės narės užtikrina, kad ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui [ne vėliau kaip teismui perduodant spręsti dėl kaltinimų pagrįstumo] būtų suteikta išsami informacija apie kaltinimą, įskaitant nusikalstamos veikos pobūdį ir teisinį kvalifikavimą bei kaltinamųjų dalyvavimo vykdant tą nusikalstamą veiką pobūdį.“

8 Direktyvos 2012/13 8 straipsnio „Peržiūra ir teisių gynimo priemonės“ 2 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad įtariamasis arba kaltinamasis, arba jo advokatas turėtų teisę nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka užginčyti tai, kad kompetentingos valdžios institucijos nepateikė informacijos ar atsisakė ją pateikti pagal šią direktyvą.“

Direktyva 2013/48

9 Direktyvos 2013/48 51 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„[T]inkamo teisingumo vykdymo prielaida – pareiga rūpintis įtariamaisiais arba kaltinamaisiais, esančiais potencialiai nepalankioje padėtyje. Todėl prokuratūra, teisėsaugos ir teisminės institucijos turėtų tiems asmenims sudaryti palankias sąlygas veiksmingai pasinaudoti šioje direktyvoje numatytomis teisėmis, pavyzdžiui, atsižvelgdamos į visus galimus pažeidžiamumo veiksnius, kurie daro poveikį asmenų naudojimuisi teise turėti advokatą ir teise reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, taip pat imdamosi tinkamų veiksmų siekiant užtikrinti, kad tos teisės būtų garantuojamos.“

10 Šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Ši direktyva taikoma įtariamiesiems arba kaltinamiesiems baudžiamajame procese nuo to momento, kai valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos oficialiu pranešimu arba kitu būdu jiems buvo pranešta, kad jie įtariami arba kaltinami padarę nusikalstamą veiką, nepriklausomai nuo to, ar jų laisvė atimta. Ji taikoma iki proceso pabaigos, t. y. iki bus galutinai išspręstas klausimas, ar įtariamasis arba kaltinamasis padarė nusikalstamą veiką, įskaitant, atitinkamais atvejais, bausmės skyrimą ir sprendimą dėl apeliacinio skundo.“

11 Tos direktyvos 12 straipsnyje „Teisių gynimo priemonės“ numatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji arba kaltinamieji vykstant baudžiamajam procesui, taip pat asmenys, kuriuos prašoma perduoti pagal Europos arešto orderio vykdymo procedūras, turėtų veiksmingų teisių gynimo priemonių pagal nacionalinę teisę, kuriomis galėtų pasinaudoti tais atvejais, kai pažeidžiamos šioje direktyvoje numatytos teisės.

2. Nedarant poveikio nacionalinėms įrodymų priimtinumo taisyklėms ir sistemoms, valstybės narės užtikrina, kad vertinant įtariamųjų arba kaltinamųjų baudžiamojo proceso metu padarytus pareiškimus arba įrodymus, gautus pažeidžiant jų teisę turėti advokatą, arba tais atvejais, kai šios teisės atžvilgiu buvo leista taikyti nukrypti leidžiančią nuostatą pagal 3 straipsnio 6 dalį, būtų gerbiamos teisės į gynybą ir į teisingą bylos nagrinėjimą.“

12 Tos pačios direktyvos 13 straipsnyje „Pažeidžiami asmenys“ numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad taikant šią direktyvą būtų atsižvelgiama į specialiuosius pažeidžiamų įtariamųjų ir kaltinamųjų poreikius.“

Direktyva 2016/343

13 Direktyvos 2016/343 2 straipsnyje „Taikymo sritis“ numatyta:

„Ši direktyva taikoma įtariamiems arba kaltinamiems fiziniams asmenims baudžiamajame procese. Ji taikoma visuose baudžiamojo proceso etapuose nuo to momento, kai asmuo įtariamas arba kaltinamas padaręs nusikalstamą veiką ar įtariamą nusikalstamą veiką, iki tol, kol sprendimas, kuriuo galutinai nusprendžiama, ar tas asmuo padarė atitinkamą nusikalstamą veiką, tampa galutin[is].“

14 Šios direktyvos 3 straipsnyje „Nekaltumo prezumpcija“ nurodyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad įtariamieji ir kaltinamieji būtų laikomi nekaltais, kol jų kaltė neįrodyta įstatymų nustatyta tvarka.“

15 Tos direktyvos 6 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad įrodinėjimo našta nustatant įtariamųjų ir kaltinamųjų kaltę tektų baudžiamojo persekiojimo institucijai. Ši nuostata nedaro poveikio teisėjui ar kompetentingam teismui tenkančiai pareigai rinkti tiek apkaltinamuosius, tiek ir išteisinamuosius įrodymus, taip pat teisei į gynybą, kai pateikiami įrodymai pagal taikomą nacionalinę teisę [taip pat gynybos teisei pateikti įrodymus pagal taikomą nacionalinę teisę].

2. Valstybės narės užtikrina, kad, esant abejonių dėl kaltės, padėtis būtų vertinama įtariamojo arba kaltinamojo naudai, taip pat ir tuomet, kai teismas vertina, ar atitinkamas asmuo turėtų būti išteisintas.“

16 Pagal tos pačios direktyvos 14 straipsnio 1 dalį šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminas 2018 m. balandžio 1 d., o pagal jos 15 straipsnį ji įsigaliojo 2016 m. kovo 31 d.

Bulgarijos teisė

17 Klostantis pagrindinės bylos faktinėms aplinkybėms galiojusios redakcijos *Nakazatelno protsesualen kodeks* (Baudžiamojo proceso kodeksas) 427 ir paskesniuose straipsniuose numatyta speciali procedūra, pagal kurią prokuroro siūlymu teismui leidžiama taikyti priverčiamąsias medicinos priemones asmeniui, kuris visuomenei pavojingą veiką padarė būdamas nepakaltinamas.

18 Baudžiamojo proceso kodekso 427 straipsnyje nustatyta:

„1. Priverčiamosios medicinos priemonės taikomos apylinkės prokuratūros prokuroro siūlymu <…>

2. Prieš pateikdamas pasiūlymą prokuroras skiria ekspertizę ir paveda tyrimą atliekančiai institucijai išsiaiškinti, koks asmens elgesys buvo iki ir po veikos padarymo, ir įvertinti, ar asmuo kelia pavojų visuomenei.“

19 Iš šio kodekso 428–491 straipsniuose nustatytos procedūros matyti, kad prokuroro pasiūlymą nagrinėja atitinkamo asmens gyvenamosios vietos apylinkės teismas; jame bylą nagrinėja vienas teisėjas; išnagrinėjęs bylą teismo posėdyje jis priima nutartį, dėl kurios gali būti paduotas apeliacinis skundas.

20 Be to, *Zakon za zdraveto* (Sveikatos įstatymas) 155 ir paskesniuose straipsniuose įtvirtinta speciali procedūra, pagal kurią leidžiama psichikos liga sergantį asmenį, keliantį pavojų savo ir trečiųjų asmenų sveikatai, teismo tvarka priverstinai hospitalizuoti gydymo įstaigoje.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

21 2015 m. rugpjūčio 26 d., radę lavoną vienoje iš Medkoveco (Bulgarija) gatvių, policijos pareigūnai atvyko į aukos sūnaus EP gyvenamąją vietą. Jis prisipažino nužudęs savo motiną. Iš liudytojų gavę informacijos apie EP psichikos sutrikimus, šie policijos pareigūnai jį nuvežė į psichiatrijos ligoninės skubios pagalbos skyrių.

22 2015 m. rugsėjo 12 d. sprendimu *Rayonen sad Lom* (Lomo apylinkės teismas, Bulgarija) nurodė hospitalizuoti EP psichiatrijos ligoninėje šešių mėnesių laikotarpiui. Šiuo remiantis Sveikatos įstatymu priimtu sprendimu nustatytos priemonės taikymas buvo pratęstas ir nenutrauktas iki nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo dienos.

23 Teismo psichiatrijos ekspertizę atlikę du ligoninės psichiatrai nustatė, kad EP serga paranoidine šizofrenija.

24 2016 m. liepos 7 d. nutartimi Montanos (Bulgarija) prokuroras nutraukė baudžiamąjį procesą, motyvuodamas tuo, kad EP serga psichikos liga. Manydamas, kad EP negali dalyvauti procese, prokuroras jam neįteikė šios nutarties.

25 2017 m. gruodžio 29 d. *Apelativna prokuratura Sofia* (Sofijos prokuratūra, Bulgarija) nurodė atnaujinti procesą ir pažymėjo, kad EP toliau turi būti taikoma hospitalizacijos priemonė pagal Sveikatos įstatymą.

26 2018 m. kovo 1 d. nutartimi buvo nutrauktas dėl EP pradėtas baudžiamasis procesas. Prokuratūra padarė išvadą, kad būtina imtis priverčiamųjų medicinos priemonių, nes EP tyčinę nusikalstamą veiką padarė būdamas nepakaltinamas, todėl jam negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Ši nutartis buvo įteikta aukos dukrai. Per nustatytą terminą nebuvo pateikta skundo, todėl ši nutartis įsiteisėjo 2018 m. kovo 10 d.

27 *Rayonna prokuratura Lom* (Lomo prokuratūra, Bulgarija) kreipėsi į *Rayonen sad de Lukovit* (Lukovito apylinkės teismas, Bulgarija), prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, su prašymu hospitalizuoti EP psichiatrijos ligoninėje pagal Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesnius straipsnius.

28 Tas teismas abejoja, ar nacionalinės teisės nuostatomis, kuriomis reglamentuojamas priverstinis psichikos ligomis sergančių asmenų hospitalizavimas gydymo įstaigoje, nepažeidžiamos pagal direktyvas 2012/13, 2013/48 ir 2016/343 ir Chartiją užtikrinamos teisės. Šios abejonės iš esmės susijusios su Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesniais straipsniais ir juose nustatyta specialia baudžiamojo proceso tvarka, pagal kurią pavojų visuomenei keliantis asmuo gali būti hospitalizuotas psichiatrijos ligoninėje. Šios abejonės susijusios ir su Sveikatos įstatymo nuostatomis, nes jose numatyta procedūra taip pat leidžia asmeniui prevenciškai taikyti priverstinį hospitalizavimą, jei yra priežasčių manyti, kad, atsižvelgiant į šio asmens sveikatos būklę, jis gali padaryti nusikalstamą veiką.

29 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad EP niekada nebuvo apklaustas per ikiteisminį tyrimą ir kad jam nebuvo pranešta apie dėl jo pradėtą baudžiamąjį procesą. Kadangi dėl EP nebuvo pradėtas baudžiamasis persekiojimas, jam nebuvo užtikrinta advokato pagalba. Jis negalėjo apskųsti teisme prokuratūros teisinių ar faktinių išvadų.

30 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teigia, kad taikydamas priverčiamąsias medicinos priemones Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesniuose straipsniuose nustatyta tvarka teismas pagal nacionalinę teisę neturi galimybės patikrinti, ar, atliekant ikiteisminį tyrimą, asmuo, kuris laikomas padariusiu veiką, galėjo pasinaudoti būtiniausiomis teisės į gynybą įgyvendinimo procesinėmis garantijomis. Nagrinėjamu atveju EP nurodė, kad pažeista jo teisė būti informuotam apie jam pareikštus kaltinimus, teisė neduoti parodymų ir teisė turėti advokatą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, be kita ko, klausia, ar tokios teisės normos suderinamos su Chartijos 47 straipsniu ir 48 straipsnio 2 dalimi.

31 Be to, jis kelia klausimą, ar dėl EP vykdoma procedūra patenka į direktyvų 2012/13, 2013/48 ir 2016/343 taikymo sritį. Į šį klausimą atsakius teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad jei Teisingumo Teismas nuspręstų, jog Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesniuose straipsniuose numatyta speciali baudžiamojo proceso tvarka neužtikrina teisės į veiksmingą teisinę gynybą, jis galėtų pagal analogiją vykdyti baudžiamąjį procesą įprasta tvarka.

32 Šiomis aplinkybėmis *Rayonen sad de Lukovit* (Lukovito apylinkės teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar nacionaliniame teisme vykstantis priverčiamųjų medicinos priemonių, kaip vienos iš asmeniui, kuris, kaip nustatė prokuroras, padarė visuomenei pavojingą veiką, taikomų valstybės prievartos formų, taikymo procesas patenka į Direktyvos [2012/13] ir Direktyvos [2013/48] taikymo sritį?

2. Ar pagal Bulgarijos proceso teisę, kurioje numatytas specialus priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo pagal Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesnius straipsnius procesas ir pagal kurią teismas neturi galimybės grąžinti bylos prokurorui nurodant jam pašalinti per ikiteisminį tyrimą padarytus esminius proceso pažeidimus, o tik gali patenkinti pasiūlymą taikyti priverčiamąsias medicinos priemones arba jį atmesti, užtikrinama veiksminga teisių gynimo priemonė, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2013/48 12 straipsnį ir Direktyvos 2012/13 8 straipsnį, siejamus su Chartijos 47 straipsniu, garantuojanti asmeniui galimybę teisme užginčyti per ikiteisminį tyrimą padarytus jo teisių pažeidimus?

3. Ar Direktyva 2012/13 ir Direktyva 2013/48 taikomos (ikiteisminiam) baudžiamosios bylos tyrimui, jei nacionalinėje teisėje, konkrečiai – Baudžiamojo proceso kodekse, nėra reglamentuota „įtariamojo“ sąvoka, o vykstant ikiteisminiam tyrimui prokuroras oficialiai nelaiko asmens kaltinamuoju, nes šis asmuo tiriamą nužudymą padarė būdamas nepakaltinamas, todėl prokuroras nutraukia baudžiamąjį procesą, nepranešdamas apie tai suinteresuotajam asmeniui, ir pateikia teismui prašymą taikyti jam priverčiamąsias medicinos priemones?

4. Ar asmuo, kuriam siūloma taikyti priverstinį gydymą, tampa „įtariamuoju“ pagal Direktyvos 2012/13 2 straipsnio 1 dalį ir Direktyvos 2013/48 2 straipsnio 3 dalį, jei pirmą kartą į įvykio vietą atvykęs ir pirminius tyrimo veiksmus nusikaltimo aukos ir jos sūnaus namuose atlikęs policijos pareigūnas, matydamas ant pastarojo kūno kraujo pėdsakus, apklausė jį dėl motinos nužudymo ir kūno pernešimo į gatvę priežasčių, o gavęs iš šio asmens atsakymus uždėjo jam antrankius? Jei į šį klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar suinteresuotajam asmeniui jau tada turi būti teikiama informacija pagal Direktyvos 2012/13 3 straipsnio 1 dalį, siejamą su jos 2 dalimi, ir kaip tokiu atveju teikiant informaciją reikia paisyti asmens specialių poreikių pagal to paties straipsnio 2 dalį, jei policijai buvo žinoma, kad asmuo serga psichikos liga?

5. Ar nacionalinės teisės normos, numatančios faktinį laisvės atėmimą priverstinai siunčiant asmenį į psichiatrijos ligoninę Sveikatos įstatyme numatyta tvarka (prevencinė prievartos priemonė, kuri taikoma įrodžius, kad asmuo serga psichikos liga ir kad egzistuoja pavojus, susijęs su suinteresuotojo asmens galimybe padaryti nusikalstamą veiką, o ne su jau padaryta veika), tuo atveju, kai faktinis šio proceso inicijavimo pagrindas yra veika, dėl kurios priverstinai siunčiamam gydytis asmeniui yra iškelta baudžiamoji byla, atitinka Direktyvos 2016/343 dėl tam tikrų

nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo 3 straipsnį ir ar sulaikius asmenį taip yra nepaisoma teisės į [EŽTK] 5 straipsnio 4 dalį turintį atitikti teisingą bylos nagrinėjimą, t. y. procesą, per kurį teismas įgaliotas patikrinti procesinių taisyklių laikymąsi, įtarimų, kuriais grindžiamas sulaikymas, pagrįstumą ir šia priemone siekiamo tikslo teisėtumą, nes būtent taip teismas turėtų elgtis, jei asmuo būtų sulaikytas taikant Baudžiamojo proceso kodekse numatytą tvarką?

6. Ar nekaltumo prezumpcijos sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2016/343 3 straipsnį, apima ir prezumpciją, kad nepakaltinami asmenys nepadarė visuomenei pavojingos veikos, kuria juos kaltina prokuroras, kol nebus įrodyta priešingai, kaip numatyta procesą reglamentuojančiame įstatyme (per baudžiamąjį procesą paisant teisės į gynybą)?

7. Ar nacionalinės teisės normos, pagal kurias bylą nagrinėjantis teismas turi įvairių įgaliojimų, kai savo iniciatyva tikrina ikiteisminio tyrimo teisėtumą, atsižvelgdamas į tai, ar:
   a) nagrinėja prokuroro kaltinamąjį aktą, kuriame teigiama, kad gyvybę atėmė konkretus asmuo, būdamas psichiškai sveikas (Baudžiamojo proceso kodekso 249 straipsnio 1 dalis, siejama su 4 dalimi); arba
   b) nagrinėja prokuroro pasiūlymą, kuriame teigiama, kad asmuo atėmė gyvybę, bet dėl veiką padariusio asmens psichikos sutrikimo padaryta veika nėra nusikaltimas, todėl gydymo tikslais teismo prašoma taikyti valstybės prievartos priemonę,

   gali būti laikomos užtikrinančiomis veiksmingas pažeidžiamų asmenų gynybos priemones, pavyzdžiui, reikalaujamas pagal Direktyvos 2013/48 13 straipsnį, siejamą su jos 12 straipsniu, ir Direktyvos 2012/13 8 straipsnio 2 dalį, siejamą su jos 3 straipsnio 2 dalimi, ir ar įvairūs teismo įgaliojimai, priklausantys nuo proceso rūšies ir klausimo, ar asmuo, kaip nustatyta, padaręs veiką, yra psichiškai sveikas ir gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, yra suderinami su Chartijos 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu nediskriminavimo principu?“

Procesas Teisingumo Teisme

33 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašė bylą nagrinėti pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23a straipsnyje numatytą prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą.

34 2018 m. rugpjūčio 10 d. Teisingumo Teismas, atsižvelgęs į teisėjo pranešėjo siūlymą ir susipažinęs su generalinio advokato nuomone, nusprendė netenkinti šio prašymo.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo, trečiojo ir ketvirtojo klausimų

35 Pirmuoju, trečiuoju ir ketvirtuoju klausimais, nagrinėtinais kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar direktyvos 2012/13 ir 2013/48 turi būti aiškinamos taip, kad jos taikomos teismo procesui, kaip antai numatytam pagrindinėje byloje nagrinėjamose nacionalinės teisės normose, pagal kurias leidžiama dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje asmenis, kurie visuomenei pavojingas veikas padarė būdami nepakaltinami, ir, jei taip, nuo kurio momento atitinkamas asmuo turi būti informuotas apie jam pagal Direktyvą 2012/13 suteikiamas teises.

36 Abiejų direktyvų 2012/13 ir 2013/48 bendras tikslas – nustatyti būtiniausias taisykles, susijusias su tam tikromis įtariamųjų ir kaltinamųjų baudžiamajame procese teisėmis. Direktyva 2012/13 konkrečiai susijusi su teise būti informuotam apie savo teises, o Direktyva 2013/48 – su teise turėti advokatą, teise reikalauti, kad apie laisvės atėmimą būtų informuota trečioji šalis, ir asmenų, kuriems atimta laisvė, teise susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis.

37 Be to, iš šių direktyvų konstatuojamųjų dalių matyti, kad tose direktyvose šiuo tikslu remiamasi, be kita ko, Chartijos 6, 47 ir 48 straipsniuose įtvirtintomis teisėmis ir siekiama užtikrinti šias įtariamųjų ar kaltinamųjų teises baudžiamajame procese.

38 Atitinkamos šių direktyvų taikymo sritys yra apibrėžtos beveik identiškai kiekvienos iš tų direktyvų 2 straipsniuose. Iš šių nuostatų iš esmės matyti, kad minėtos direktyvos taikomos nuo to momento, kai valstybės narės kompetentingos institucijos praneša asmenims, kad jie įtariami arba kaltinami padarę nusikalstamą veiką, iki proceso pabaigos, „t. y. iki bus galutinai išspręstas klausimas, ar įtariamasis arba kaltinamasis įvykdė nusikalstamą veiką, įskaitant, atitinkamais atvejais, bausmės skyrimą ir sprendimą dėl apeliacinio skundo“.

39 Iš tiesų nei Direktyvoje 2012/13, nei Direktyvoje 2013/48 nėra aiškių nuostatų, kuriose būtų nurodyta, kad jose reglamentuojamas baudžiamasis procesas apima ir procesą, kurį užbaigus gali būti paskirta hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje priemonė, kaip antai numatyta Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesniuose straipsniuose.

40 Vis dėlto tai, kad nėra aiškių nuostatų, nereiškia, kad tokia hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje procedūra nepatenka į šių direktyvų taikymo sritį dėl to, kad ji baigiama ne „bausmės skyrimu“.

41 Kaip savo išvados 61 ir 62 punktuose iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, Direktyvos 2012/13 2 straipsnio 1 dalies formuluotė ir analogiška Direktyvos 2013/48 2 straipsnio 1 dalies formuluotė, atvirkščiai, leidžia manyti, kad sąvoka „baudžiamasis procesas“, kaip ji suprantama pagal šias direktyvas, apima ir hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje procedūras, kurios, nors baigiamos ne „bausmės skyrimu“ siaurąja prasme, lemia su laisvės suvaržymu susijusios priemonės taikymą (su sąlyga, kad ši priemonė pateisinama priežastimis, susijusiomis ne tik su gydymu, bet ir saugumu) nusikaltimo požymių turinčią veiką padariusiems asmenims, tačiau jų psichikos būklė baudžiamuoju įstatymu draudžiamos veikos padarymo momentu pateisina hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje priemonės, o ne baudžiamosios sankcijos, pavyzdžiui, laisvės atėmimo bausmės, skyrimą.

42 Chartijos 6 straipsnyje, susijusiame su teise į laisvę ir saugumą, užtikrinamos teisės, atitinkančios tas, kurios užtikrinamos su ta pačia teise susijusiame EŽTK 5 straipsnyje, todėl pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį minėtam 6 straipsniui turi būti suteikta ta pati reikšmė ir taikymo apimtis kaip ir EŽTK 5 straipsniui, kaip jis aiškinamas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Taigi aiškinant Chartijos 6 straipsnį reikia atsižvelgti į EŽTK 5 straipsnio 1 dalį (šiuo klausimu žr. 2019 m. vasario 12 d. Sprendimo *TC*, C-492/18 PPU, EU:C:2019:108, 57 punktą).

43 Pagal EŽTK 5 straipsnio 1 dalies e punktą „[k]iekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka: <…> kai teisėtai atimama laisvė <…> psichiškai nesveikiems asmenims“.

44 Europos Žmogaus Teisių Teismas šią nuostatą išaiškino kaip nustatančią valstybei pozityvią pareigą saugoti jos jurisdikcijai priklausančių asmenų laisvę. Priešingu atveju atsirastų gana didelė apsaugos nuo savavališko laisvės atėmimo spraga, o tai neatitiktų asmens laisvės svarbos demokratinėje visuomenėje. Taigi valstybė turi imtis priemonių, suteikiančių veiksmingą apsaugą pažeidžiamiems asmenims (2012 m. sausio 17 d. EŽTT sprendimo *Stanev prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 36760/06, CE:ECHR:2012:0117JUD003676006, 120 punktas).

45 Iš to matyti, kad su laisvės suvaržymu susijusios priemonės, kaip antai pagrindinėje byloje nagrinėjamos psichiatrinės ar sveikatos priežiūros priemonės, patenka į EŽTK 5 straipsnio, taigi ir Chartijos 6 straipsnio, taikymo sritį.

46 Tuo remiantis darytina išvada, kad, atsižvelgiant į Chartijos 6 straipsnyje užtikrinamą teisę į laisvę ir saugumą, direktyvos 2012/13 ir 2013/48 negali būti aiškinamos taip, kad į jų taikymo sritį nepatenka teismo procesas, per kurį hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje priemonė gali būti taikoma asmeniui, kuris užbaigus ankstesnį baudžiamąjį procesą laikomas nusikaltimo požymių turinčią veiką padariusiu asmeniu.

47 Tokį aiškinimą patvirtina aplinkybė, kad Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas Direktyvos 2012/13 3 straipsnio 2 dalyje nustatė valstybėms narėms pareigą užtikrinti, kad įgyvendinant teisę būti informuotam apie savo teises informacija „būtų teikiama žodžiu arba raštu paprasta ir lengvai suprantama kalba, atsižvelgiant į specialius pažeidžiamų įtariamųjų arba kaltinamųjų poreikius“. Šios direktyvos 26 konstatuojamojoje dalyje aiškiai nurodyta situacija, kai asmenys dėl psichikos būklės negali suprasti kompetentingų institucijų jiems perduotos informacijos turinio arba reikšmės. Taigi psichikos ligomis sergantys asmenys turi būti laikomi pažeidžiamais asmenimis, kaip tai suprantama pagal tą nuostatą, nes šie asmenys dėl rimtų psichikos sutrikimų gali nesuprasti jiems perduotos informacijos apie jų teises.

48 Be to, pagal Direktyvos 2013/48 13 straipsnį valstybės narės, taikydamos šią direktyvą, turi atsižvelgti į „specialiuosius pažeidžiamų įtariamųjų ir kaltinamųjų poreikius“. Nors tos direktyvos 51 konstatuojamojoje dalyje nurodyti asmenys, „esan[tys] potencialiai nepalankioje padėtyje“, ir „pažeidžiamumo veiksn[iai], kurie daro poveikį asmenų naudojimuisi teise turėti advokatą ir teise reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis“, aiškiai nenurodant, kad ši pažeidžiamumo situacija gali atsirasti dėl jų psichikos būklės, vis dėlto, atsižvelgiant į tos pačios direktyvos tikslą, reikia konstatuoti, kad psichikos ligomis sergantys asmenys taip pat patenka į minėtame 13 straipsnyje nurodytų pažeidžiamų asmenų grupę.

49 Kadangi Direktyva 2012/13 taikoma Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesniuose straipsniuose numatytam procesui, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat klausia, nuo kurio momento įtariamasis turi būti informuotas apie jo teises pagal šios direktyvos 3 straipsnį.

50 Tam, kad būtų veiksmingas, pranešimas apie teises turi būti įteiktas ankstyvoje proceso stadijoje. Iš šios direktyvos 2 straipsnio matyti, kad ji taikoma „nuo momento, kai valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos praneša asmenims, kad jie įtariami arba kaltinami padarę nusikalstamą veiką“. Tos direktyvos 3 straipsnyje numatyta, kad „[v]alstybės narės užtikrina, kad įtariamiesiems arba kaltinamiesiems nedelsiant būtų pateikta informacija <…> apie <…> procesines teises, kad tomis teisėmis būtų galima veiksmingai pasinaudoti“.

51 Kaip priminta Direktyvos 2012/13 19 konstatuojamojoje dalyje, teise būti informuotam apie savo teises siekiama, kad būtų užtikrintas teisingas baudžiamasis procesas ir teisės į gynybą veiksmingumas nuo pat šio proceso pradžios. Iš tiesų, kaip matyti iš 2010 m. liepos 20 d. Komisijos pasiūlymo dėl direktyvos (KOM (2010) 392 galutinis), kuriuo remiantis priimta Direktyva 2012/13, 24 punkto, laisvės atėmimo laikotarpio pradžioje kyla labai didelis pavojus, kad prisipažinimas bus išgautas piktnaudžiaujant, todėl „svarbu, kad įtariamasis arba kaltinamasis būtų nedelsiant informuojamas apie savo teises, t. y. iš karto po to, kai buvo sulaikytas, ir kuo veiksmingiau“.

52 Direktyvos 2012/13 19 konstatuojamojoje dalyje taip pat pabrėžiama, kad teisė būti informuotam apie savo teises turi būti įgyvendinta „ne vėliau kaip prieš pirmąją oficialią įtariamojo arba kaltinamojo apklausą policijoje“. Be to, iš Direktyvos 2012/13 22 konstatuojamosios dalies matyti, kad „kai įtariamasis arba kaltinamasis suimamas arba sulaikomas, informacija apie taikytinas procesines teises turėtų būti pateikiama įteikiant raštišką pranešimą apie teises, suformuluotą taip, kad jis būtų lengvai

suprantamas, siekiant padėti tam asmeniui iš tikrųjų suprasti savo teises. Toks pranešimas apie teises turėtų būti nedelsiant įteiktas kiekvienam suimtam asmeniui, kurio laisvę teisėsaugos institucijos apriboja baudžiamojo proceso eigoje“.

53 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad asmenys, įtariami padarę nusikalstamą veiką, turi būti informuoti apie jų teises kuo greičiau nuo to momento, kai, nesant skubos aplinkybių, dėl jiems reiškiamų įtarimų pateisinama, kad kompetentingos institucijos apribotų jų laisvę taikydamos prievartos priemones, bet ne vėliau kaip prieš pirmąją oficialią jų apklausą policijoje.

54 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį, trečiąjį ir ketvirtąjį klausimus reikia atsakyti, kad direktyvos 2012/13 ir 2013/48 turi būti aiškinamos taip, kad jos taikomos teismo procesui, kaip antai numatytam pagrindinėje byloje nagrinėjamose nacionalinės teisės normose, pagal kurias leidžiama dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje asmenis, kurie visuomenei pavojingas veikas padarė būdami nepakaltinami. Direktyva 2012/13 turi būti aiškinama taip, kad asmenys, įtariami padarę nusikalstamą veiką, turi būti informuoti apie jų teises kuo greičiau nuo to momento, kai, nesant skubos aplinkybių, dėl jiems reiškiamų įtarimų pateisinama, kad kompetentingos institucijos apribotų jų laisvę taikydamos prievartos priemones, bet ne vėliau kaip prieš pirmąją oficialią jų apklausą policijoje.

Dėl antrojo ir septintojo klausimų

55 Antruoju ir septintuoju klausimais, nagrinėtinais kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar teisė į veiksmingą teisinę gynybą, užtikrinama Chartijos 47 straipsnyje, Direktyvos 2012/13 8 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2013/48 12 straipsnyje, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiamos nacionalinės teisės normos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, kuriose numatytas procesas, per kurį asmenys, padarę visuomenei pavojingas veikas būdami nepakaltinami, gali būti dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje, jeigu pagal šias teisės normas neleidžiama kompetentingam teismui patikrinti, ar šiose direktyvose numatytos procesinės teisės buvo užtikrintos per anksčiau nei procesas tame teisme vykusį procesą, kuriam netaikoma tokia teisminė kontrolė.

56 Pirma, dėl Direktyvos 2012/13 aiškinimo pažymėtina, kad pagal jos 8 straipsnio 2 dalį reikalaujama, kad „įtariamasis arba kaltinamasis, arba jo advokatas turėtų teisę nacionalinėje teisėje nustatyta tvarka užginčyti tai, kad kompetentingos valdžios institucijos nepateikė informacijos ar atsisakė ją pateikti pagal šią direktyvą“.

57 Atsižvelgiant į pagal Chartijos 47 straipsnį saugomos teisės į veiksmingą teisinę gynybą svarbą ir Direktyvos 2012/13 8 straipsnio 2 dalies aiškų, besąlyginį ir tikslų tekstą, pažymėtina, kad pagal pastarąją nuostatą draudžiama bet kokia nacionalinė priemonė, užkertanti kelią pasinaudoti veiksmingomis teisinės gynybos priemonėmis, kai pažeidžiamos pagal šią direktyvą saugomos teisės.

58 Antra, taip reikia aiškinti ir Direktyvos 2013/48 12 straipsnį, pagal kurį turi būti užtikrinta, kad „įtariamieji arba kaltinamieji vykstant baudžiamajam procesui <…> turėtų veiksmingų teisių gynimo priemonių pagal nacionalinę teisę, kuriomis galėtų pasinaudoti tais atvejais, kai pažeidžiamos šioje direktyvoje numatytos teisės“.

59 Vadovaujantis Teisingumo Teismo suformuota jurisprudencija, pagal direktyvą valstybėms narėms atsirandantis įpareigojimas pasiekti joje numatytą rezultatą ir ESS 4 straipsnio 3 dalyje bei SESV 288 straipsnyje nustatyta pareiga imtis visų bendrų ar individualių priemonių, tinkamų užtikrinti šio įpareigojimo vykdymą, tenka visoms valstybių narių institucijoms, įskaitant teismus, jei tai priklauso jų jurisdikcijai (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

60 Siekiant įvykdyti šį įpareigojimą, pagal Sąjungos teisę atitinkančio aiškinimo principą reikalaujama, kad nacionalinės institucijos pagal savo kompetenciją visus veiksmus atliktų atsižvelgdamos į visą vidaus teisės sistemą ir taikydamos joje pripažintus aiškinimo metodus, kad būtų užtikrintas visiškas Sąjungos teisės veiksmingumas ir priimtas ja siekiamą tikslą atitinkantis sprendimas (šiuo klausimu žr. 2004 m. spalio 5 d. Sprendimo *Pfeiffer ir kt.*, C-397/01–C-403/01, EU:C:2004:584, 117 punktą ir 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Praxair MRC*, C-486/18, EU:C:2019:379, 37 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

61 Vis dėlto šis Sąjungos teisę atitinkančio nacionalinės teisės aiškinimo principas turi tam tikras ribas. Taigi nacionalinio teismo pareigą remtis Sąjungos teisės turiniu aiškinant ir taikant atitinkamas nacionalinės teisės normas riboja bendrieji teisės principai ir ši pareiga negali būti pagrindas nacionalinę teisę aiškinti *contra legem* (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

62 Nacionalinis teismas turi nuspręsti, ar gali aiškinti nacionalinės teisės normas taip, kad jos atitiktų Sąjungos teisę. Šiuo klausimu pakanka konstatuoti, kad iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog jį pateikęs teismas mano, kad, nepaisant to, kad nėra teisinės gynybos priemonių, kurios leistų, gavus prašymą hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje pagal Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesnius straipsnius, patikrinti baudžiamojo proceso, vykusio anksčiau nei pateiktas šis prašymas, teisėtumą, jis galėtų pagal analogiją taikyti įprastą baudžiamojo proceso tvarką, siekdamas atlikti tokį patikrinimą ir apsaugoti suinteresuotojo asmens teises.

63 Tuo remiantis darytina išvada, kad Chartijos 47 straipsnis, Direktyvos 2012/13 8 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2013/48 12 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiamos nacionalinės teisės normos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, kuriose numatytas teismo procesas, per kurį asmenys, padarę visuomenei pavojingas veikas būdami nepakaltinami, gali būti dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje, jeigu pagal šias teisės normas neleidžiama kompetentingam teismui patikrinti, ar šiose direktyvose numatytos procesinės teisės buvo užtikrintos per anksčiau nei procesas tame teisme vykusį procesą, kuriam netaikoma tokia teisminė kontrolė.

Dėl penktojo klausimo

64 Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Chartijos 6 straipsnyje įtvirtintos teisės į laisvę ir saugumą apsauga ir Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje įtvirtinta teisė į nekaltumo prezumpciją turi būti aiškinamos taip, kad draudžiamos nacionalinės teisės normos, kaip antai pagrindinėje byloje nagrinėjami Sveikatos įstatymo 155 ir paskesni straipsniai, pagal kurias leidžiama asmenį hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje, motyvuojant tuo, kad šis asmuo dėl jo sveikatos būklės gali kelti pavojų savo ar trečiųjų asmenų sveikatai, jeigu šios teisės normos neleidžia prašymą hospitalizuoti nagrinėjančiam teismui patikrinti, ar tam asmeniui buvo suteiktos procesinės garantijos per tuo pat metu dėl jo vykdomą baudžiamąjį procesą.

65 Iš Direktyvos 2016/343 1 ir 2 straipsnių matyti, kad jos tikslas ir taikymo sritis apima tik baudžiamąjį procesą.

66 Taigi, atsižvelgiant į hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje procedūros, nagrinėjamu atveju numatytos Sveikatos įstatymo 155 ir paskesniuose straipsniuose, tikslą užtikrinti gydymą, ši procedūra nepriskirtina prie baudžiamojo proceso, patenkančio į Direktyvos 2016/343 taikymo sritį, jeigu ji vykdoma atskirai nuo baudžiamojo proceso, įskaitant atvejus, kai siekiama užkirsti kelią pavojui suinteresuotojo asmens ar trečiųjų asmenų sveikatai.

67 Be to, iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos nematyti, kad vykdant Sveikatos įstatyme nustatytą priverstinės hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje procedūrą, kuria siekiama užtikrinti gydymą, yra įgyvendinama Sąjungos teisė ir kad pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį atitinkama valstybė narė, taikydama tokią procedūrą, turi užtikrinti Chartijoje garantuojamas pagrindines teises.

68 Taigi į penktąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyva 2016/343 ir Chartijos 51 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad nei ši direktyva, nei ši Chartijos nuostata netaikoma pagrindinėje byloje nagrinėjamuose Sveikatos įstatymo 155 ir paskesniuose straipsniuose nustatytai teismo tvarka vykdomai hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje procedūrai, kuria siekiama užtikrinti gydymą, motyvuojant tuo, kad atitinkamas asmuo dėl jo sveikatos būklės gali kelti pavojų savo ar trečiųjų asmenų sveikatai.

Dėl šeštojo klausimo

69 Šeštuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje įtvirtintas nekaltumo prezumpcijos principas turi būti aiškinamas taip, jog pagal jį reikalaujama, kad vykstant procesui dėl asmenų, kurie visuomenei pavojingas veikas padarė būdami nepakaltinami, hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių, kaip antai nagrinėjamam pagrindinėje byloje, reikalaujama, kad prokuratūra pateiktų įrodymų, jog asmuo, kurį prašoma hospitalizuoti, padarė veiką, kuri laikoma keliančia tokį pavojų.

70 Pažymėtina, kad pagal Direktyvos 2016/343 15 straipsnį ji įsigaliojo 2016 m. kovo 31 d. ir kad pagal jos 14 straipsnio 1 dalį šios direktyvos perkėlimo terminas baigėsi 2018 m. balandžio 1 d. Taigi laiko požiūriu ji taikoma prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje.

71 Be to, pagrindinėje byloje nagrinėjama procedūra siekiama ne nustatyti suinteresuotojo asmens kaltę, o nuspręsti dėl jo priverstinės hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje. Vis dėlto ši su laisvės suvaržymu susijusi priemonė grindžiama ne tik su gydymu, bet ir su saugumu susijusiomis priežastimis, todėl, kaip buvo nuspręsta ir dėl direktyvų 2012/13 ir 2013/48, reikia pripažinti, kad tokia procedūra dėl jos baudžiamojo tikslo patenka į Direktyvos 2016/343 taikymo sritį. Taigi Direktyva 2016/343 taikoma Baudžiamojo proceso kodekso 427 ir paskesniuose straipsniuose numatytai procedūrai.

72 Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje nustatyta pareiga valstybėms narėms užtikrinti, kad „įtariamieji ir kaltinamieji būtų laikomi nekaltais, kol jų kaltė neįrodyta įstatymų nustatyta tvarka“. Šios pareigos turi paisyti kompetentingos institucijos vykstant hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje procedūrai, kaip antai nagrinėjamai pagrindinėje byloje. Pagal šios direktyvos 6 straipsnį prokuratūrai tenka pareiga įrodyti, kad tenkinami įstatyme nustatyti leidimo hospitalizuoti asmenį psichiatrijos ligoninėje kriterijai.

73 Jeigu užbaigus ankstesnį baudžiamąjį procesą galutinai nustatyta, kad šis asmuo padarė nusikaltimo požymių turinčią veiką būdamas nepakaltinamas, tai, kad grįsdama prašymą hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje prokuratūra remiasi šia aplinkybe, savaime neprieštarauja Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje įtvirtintam nekaltumo prezumpcijos principui.

74 Vis dėlto tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, šie argumentai nedaro poveikio bylą nagrinėjančio teismo galimybei patikrinti, ar, kaip konstatuota šio sprendimo 63 punkte, paisyta direktyvose 2012/13 ir 2013/48 numatytų procesinių teisių per ankstesnį procesą, kuriam netaikoma tokia teisminė kontrolė.

75 Taigi į šeštąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje įtvirtintas nekaltumo prezumpcijos principas turi būti aiškinamas taip, jog pagal jį reikalaujama, kad vykstant teisme procesui dėl asmenų, kurie visuomenei pavojingas veikas padarė būdami nepakaltinami,

hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių, kaip antai nagrinėjamam pagrindinėje byloje, prokuratūra pateiktų įrodymų, jog asmuo, kurį prašoma hospitalizuoti, padarė veiką, kuri laikoma keliančia tokį pavojų.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

76 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. **2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese ir 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu turi būti aiškinamos taip, kad jos taikomos teismo procesui, kaip antai numatytam pagrindinėje byloje nagrinėjamose nacionalinės teisės normose, pagal kurias leidžiama dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje asmenis, kurie visuomenei pavojingas veikas padarė būdami nepakaltinami. Direktyva 2012/13 turi būti aiškinama taip, kad asmenys, įtariami padarę nusikalstamą veiką, turi būti informuoti apie jų teises kuo greičiau nuo to momento, kai, nesant skubos aplinkybių, dėl jiems reiškiamų įtarimų pateisinama, kad kompetentingos institucijos apribotų jų laisvę taikydamos prievartos priemones, bet ne vėliau kaip prieš pirmąją oficialią jų apklausą policijoje.**

2. **Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis, Direktyvos 2012/13 8 straipsnio 2 dalis ir Direktyvos 2013/48 12 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiamos nacionalinės teisės normos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, kuriose numatytas teismo procesas, per kurį asmenys, padarę visuomenei pavojingas veikas būdami nepakaltinami, gali būti dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių hospitalizuoti psichiatrijos ligoninėje, jeigu pagal šias teisės normas neleidžiama kompetentingam teismui patikrinti, ar šiose direktyvose numatytos procesinės teisės buvo užtikrintos per anksčiau nei procesas tame teisme vykusį procesą, kuriam netaikoma tokia teisminė kontrolė.**

3. **2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo ir Pagrindinių teisių chartijos 51 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad nei ši direktyva, nei ši Pagrindinių teisių chartijos nuostata netaikoma pagrindinėje byloje nagrinėjamuose *Zakon za zdraveto* (Sveikatos įstatymas) 155 ir paskesniuose straipsniuose nustatytai teismo tvarka vykdomai hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje procedūrai, kuria siekiama užtikrinti gydymą, motyvuojant tuo, kad atitinkamas asmuo dėl jo sveikatos būklės gali kelti pavojų savo ar trečiųjų asmenų sveikatai.**

4. **Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje įtvirtintas nekaltumo prezumpcijos principas turi būti aiškinamas taip, jog pagal jį reikalaujama, kad vykstant teisme procesui dėl asmenų, kurie visuomenei pavojingas veikas padarė būdami nepakaltinami, hospitalizacijos psichiatrijos ligoninėje dėl su gydymu ir saugumu susijusių priežasčių, kaip antai nagrinėjamam pagrindinėje byloje, prokuratūra pateiktų įrodymų, jog asmuo, kurį prašoma hospitalizuoti, padarė veiką, kuri laikoma keliančia tokį pavojų.**

Parašai.